

Bubenečská vila jako projekční plátno česko-židovsko-amerického století

Jan Jireš
autori@economia.cz

Praha patří mezi několik málo desítek hlavních měst, kde jako američtí velvyslanci obvykle neslouží kariérní úředníci ministerstva zahraničí, ale osobnosti přicházející z prostředí mimo diplomatické kruhy. V případě republikánů se zpravidla jedná o byznysmeny, v případě demokratů o právníky. Vždy jsou to ale lidé, kteří patří k prominentním podporovatelům úřadujícího prezidenta a často se významně zasloužili o jeho volební vítězství. Za odměnu jsou pak vysláni do Prahy, která má pověst místa klidného a bezpečného, politicky ne zcela nevýznamného a zároveň esteticky působivého a atraktivního pro život velvyslance.

Jedním z důvodů přitažlivosti Prahy je také rezidence, kde americký velvyslanec a jeho rodina během svého pobytu bydlí: opulentní rodinná vila inspirovaná francouzským barokním klasicismem, kterou si v Bubenci na přelomu 20. a 30. let postavil velkopodnikatel židovského původu Otto Petschek.

Politické figury působící jako američtí velvyslanci přinášejí hostitelské zemi převážně výhody, protože bývají svému prezidentovi osobně blízcí a na rozdíl od běžných diplomatů s ním mohou komunikovat přímo a neformálně. Zároveň se často jedná o výrazné osobnosti, jejichž různorodé profesní zázemí dává jejich působení v Praze širší rozměr než jen ten rutinně diplomatický. Na některých z nich navíc pobyt v Praze zanechává takový dojem, že své vazby s Českou republikou rozvíjejí i po návratu do USA a různými způsoby je dále zroční, ať už podnikatelsky, nebo v oblasti kulturně-spoločenské.

Mezi ty druhé se řadí Norman Eisen, spolužák prezidenta Obamy ze studií na Harvardu a americký velvyslanec v Praze od ledna 2011 do srpna 2014. Eisen začátkem září vydal ve Spojených státech knihu s názvem Poslední palác (The Last Palace, Crown 2018, 416 stran). Kniha z autorova pražského pobytu přímo vychází, bez něj by nevznikla a vedle dalších témat reflektuje rodinnou historii samotného Eisena, jehož matka pocházela z holokaustem těžce postižené židovské rodiny z východního Slovenska. Matka

byla v mládí oddanou podporovatelkou k Židům tolerantní Masarykovy republiky a před svým vystěhováním do Izraele a následně USA žila několik poválečných let v Karlových Varech.

Palác z titulu knihy je samozřejmě rezidence amerického velvyslance v pražské Bubenci, která sehraává úlohu geografického středobodu a pojítka všech příběhů, které se v knize prolínají. Eisenův přístup jistě není nový. Byla napsána řada knih, jež využívají osudů obyvatel konkrétního místa, domu či ulice k více či méně originálnímu a o intimní detaily obohacenému pohledu na evropské dějiny 20. století. V českém prostředí je z poslední doby nejznámější Mawerův román Skleněný pokoj, jenž se inspiroval skutečným osudem vily Tugendhat. Eisena kniha není ani románem, ani vědeckou studií. Pohybuje se na půdě mírně beletrizované životopisné a memoárové literatury, pro kterou mají Američané přilehlý pojem non-fiction.

Otto Petschek trpěl poněkud staromódním vkusem, na jehož zhmotnění neváhal vynaložit doslova astronomické prostředky. Stavba bubenečské vily a pořízení jejího vybavení jej přišly na tehdejších tři sta milionů korun, což představovalo neuvěřitelný šedesátinásobek nákladů na o něco mladší (a ovšem podstatně menší a architektonicky progresivnější) brněnskou vilu Tugendhat.

Koncem roku 1945 získal bubenečský dům pro svou vládu první poválečný americký ambasador v Praze Laurence Steinhardt, a to za poněkud pochybných okolností, v jejichž důsledku byli právoplatní dědicové Otto Petschka řádně finančně kompenzováni až po mnoha desetiletích. Spojené státy si tak opatřily svou druhou nejokázalejší a nejluxusnější velvyslaneckou rezidenci na světě po té pařížské, alespoň dle mínění rozšířeného na americkém ministerstvu zahraničí.

Eisena kniha stojí na čtyřech vzájemně provázaných tématech. Za prvé se jedná o archetypální americký příběh o tom, jak se potomci chudé židovské rodiny ze střední Evropy téměř zcela vyvražďené nacisty dokázali během dvou generací etablovat ve Spojených státech. Pomyslným vrcholem tohoto příběhu je zvolání staré paní Eisenové, jímž oznamuje známým a příbuzným novinu o Nor-

Rezidence amerického velvyslance v Bubenci
Příběh honosné Petschkovy vily ztvárněný v knize Poslední palác od Normana Eisena vyšel v září v USA. V českém překladu ji příští rok vydá nakladatelství Argo.

Foto: Eva Heyd

Otec a syn
Bankéř a průmyslník Otto Petschek se svým synem Viktorem

Foto: Marc Robinson Collection, Petschek Family Archives

“Ptali se mě na historii domu, a já jsem neznal odpovědi. A tak jsem se vydal ty odpovědi najít. Je to 20. století viděno skrze okna toho obdivuhodného domu.

Norman Eisen

americký velvyslanec v Praze od ledna 2011 do srpna 2014 a autor knihy Poslední palác

manově jmenování velvyslancem v Praze: „Nás z Československa vyvezli v dobytčácích a můj syn se tam teď vrací v Air Force One!“ I cynik zde asi pocítí trvající sílu americké ideje: společnosti, v níž se ti poslední mohou stát prvními, a to čestným a poctivým způsobem.

Druhou rovinou knihy je líčení kulturně-historického kontextu bubenečské vily a jejího genia loci. Jde o příběh jejich estetických zdrojů, komplikovaného zrodu a následného „života“, jenž formoval její obyvatele, stejně jako oni formovali jej. V této rovině se kniha místy přibližuje čtivu o „magické Praze“ a zmiňuje řadu v tomto žánru obvyklých propriet, včetně „šilého císaře Rudolfa“, golemu a Franze Kafky. Naštěstí jsou ale tyto odkazy natolik krátké, že nepřesáhnou snesitelnou úroveň.

Za třetí jde o historii střední Evropy, silně zjednodušenou a místy šablonovitou, nahlíženou prostřednictvím osobních a rodinných osudů čtyř obyvatel vily. Tato rovina tvoří rozsahem největší část knihy a usiluje o zprostředkování evropského 20. století americkému čtenáři tak, jak jej viděli (nebo mohli vidět) skrz okna Petschkovy vily čtyři z jejich obyvatel: stavebník Otto, generál wehrmachtu Rudolf Toussaint, ambasador Steinhardt a Shirley Temple-Blacková, která zastupovala Spojené státy v Praze v klíčovém období let 1989 až 1993.

Dalším z obyvatel domu je pak samotný Eisen, který knihu uzavírá memoárově, tedy reflexí svého působení v Praze a vývoje česko-amerických vztahů v tomto téměř čtyřletém období.

Eisen je nejpřesvědčivější v první z těchto čtyř faset a nejméně úspěšný v té čtvrté, byť je zřejmé, že svou vlastní diplomatickou misi záměrně nepovažuje za těžší knihu. Pro českého čtenáře zajímavějšího se o česko-americké vztahy jde však o čtení pozoruhodné: Eisen na poměrně krátké ploše bezděčně ukazuje, co v česko-amerických vztazích posledních zhruba deseti let nefungovalo. A že chyba nebyla jen na české straně, ale i na té americké, u níž vymizel strategický podložený přístup ke střední Evropě a převládla pochybný výběr priorit, tedy preference témat řekněme marginálních a provozních.

Je to mimo jiné ilustrováno tím, o čem Eisen při líčení svého působení v Praze nepíše. Jde třeba o velké téma zapojení Česka do amerického systému protiraketové obrany (známé též jako „radar v Brdech“). Opuštění tohoto projektu z rozhodnutí prezidenta Obamy sice časově předcházelo Eisenovu příjezdu do Prahy, ale jeho důsledky v mnoha ohledech česko-americké vztahy poznamenaly dlouhodobě. Autor rovněž nijak nereflextuje skutečnost, že před jeho příjezdem byla pozice amerického velvyslance neobsazena celé dva roky, tedy polovinu prvního

funkčního období prezidenta Obamy, což mnozí v Česku (a zejména ti, jimž na česko-amerických vztazích záleželo nejvíce) vnímali jako situaci téměř skandální. Eisen nepíše nic ani o ruské agresi na východě Ukrajiny a jejích dopadech na evropskou bezpečnost. V jejím důsledku přitom získalo po roce 2014 česko-americké spojení novou dynamiku.

Jako autor memoárista na to má samozřejmě právo a záleží na jeho subjektivním rozhodnutí, co z doby svého pražského pobytu považuje za důležité. Český čtenář má ale zase právo uvažovat nad tím, proč tomu tak je a co to o stavu česko-amerických vztahů v oné době vypovídá, když místo témat strategické povahy věnuje Eisen značnou část závěrečné kapitoly knihy líčení svého spíše obskurního sporu s prezidentem Klausem a jeho dnes již pozapomenutými přívrženci ve věci podpory pochodu Prague Pride v roce 2011.

Bez ohledu na to je ale Eisena kniha důležitá. Ukazuje Američanům i Čechům, jak hluboké jsou jejich politické, kulturní a rodinné vazby a jak se osudy obou zemí v uplynulých stoletích dramaticky protínaly. A nejde jen o obligátní „osudové osmičky“, ale i o základy našeho dnešního spojeneckého vztahu s Amerikou, jenž v březnu příštího roku dosáhne dvacátého výročí.

Autor je politolog